

Erev Pesach Part One

Refuah Shelema Eliyahu Ben Berta

By his friends

Week 105

Topic

EREV PESACH

TOPIC DISCUSSION

This year erev pesach falls on shabbat: when is Shabbat Hagadol?

when does one check for hametz, burn the hametz and say bittul?

What about fasting for those who are first born?

The situation of Erev Pesach occurring on Shabbat affects a number of different aspects of the pre-Pesach schedule.

מתני' ארבעה עשר נשחל להיות בשבת — מבצרין את הכל מלפני השבת, דברי [רבי מאיר](#). וחקמים אומרים: בזמנו

MISHNA: With regard to **the fourteenth** of Nisan **that occurs on Shabbat, one removes all** leaven from his possession, whether it is *teruma* or non-sacred food, **before Shabbat**, except for that which will be eaten during the first part of Shabbat. In that case, one cannot remove leaven from his possession on the fourteenth of Nisan itself as he does in other years. This is **the statement of [Rabbi Meir](#)**. **And the Rabbis say:** One may remove the leaven **at its** usual **time** on the fourteenth of Nisan by throwing it away or declaring it ownerless.

גמ' תנא, [רבי אליעזר בר צדוק](#) אומר: פעם אחת שבת אבא ביבנה, וכל ארבעה עשר להיות בשבת. ובא זונין קמונה של [רבן גמליאל](#) ואמר: הגיע עת לבצר את החמץ, והלכתי אחר אבא וביערנו את החמץ.

GEMARA: It was taught in the *Tosefta* that [Rabbi Eliezer bar Tzadok](#) says: One time my father, [Rabbi Tzadok](#), spent Shabbat in Yavne, and the fourteenth of Nisan occurred on that Shabbat. Zonin, who was the appointee of [Rabban Gamliel](#), came and said: The time has come to remove leavened bread; and I went with my father and we removed the leavened bread. This story serves as anecdotal evidence that leaven is removed at the usual time on the fourteenth of Nisan, even on Shabbat.

I. Shabbat Hagadol

טור אורח חיים הלכות פסח סימן תל

שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול והטעם לפי שנעשה בו נס גדול שפסח מצרים מקחו בעשור כדכתיב בעשור לחודש הזה ויקחו להם שה לבית אבות שה לבית ופסח שיצאו ישראל ממצרים היה ביום ה' כדאיתא בסדר עולם ונמצא ש' בחדש היה שבת ולקחו להם כל אחד שה לפסחו וקשר אותו בכרעי מטתו ושאלום המצריים למה זה לכם והשיבו לשחטו לשם פסח במצות השם עלינו והיו שיניהם קהות על ששוחטין את אלהיהן ולא היו רשאים לומר להם דבר ועל שם אותו הנס קורין אותו שבת הגדול:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תל

סעיף א

שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול, מפני הנס שנעשה בו.

הגה: והמנהג לומר במנחה ההגדה, מתחלת עבדים היינו עד לכפר על כל עונותינו; ופוסקים לומר ברכי נפשי (מנהגים).

אליה רבה סימן תל

אלא כשחל וכו'. וכן נוהגין פה פראג. ואף כשחל בערב פסח אומרים בו הפיוטים של שבת הגדול (מעגלי צדק דיני חודש ניסן) אבל דורשין בשבת שלפניה (מהרי"ל מנהגים ה' שבת הגדול אות י').

משנה ברורה סימן תל

לפי שהיתה בו התחלת הגאולה והניסים ואפילו אם חל שבת הגדול בע"פ ואז דורשין בשבת הקודם [אחרונים]

The situation of Erev Pesah occurring on Shabbat affects a number of different aspects of the pre-Pesah schedule. These changes begin with the observance of Shabbat Hagadol (literally, "the Great Shabbat"), which we normally observe on the Shabbat immediately preceding Pesah. Several different customs are practiced on this Shabbat, most notably the "Derasha" (lecture) delivered by the Rabbi of every community consisting of insights into the Haggada and practical instruction concerning the Pesah celebration. When the Shabbat immediately preceding Pesah is Erev Pesah, delivering the Derasha on this day obviously does not allow the congregation time to apply the material as they make their Pesah preparations. Hence, it is customary on such years to observe Shabbat Hagadol a week earlier, so that the people will learn the relevant material while there is still time to implement it.

II. The erev pesach Taanit bechorot

סעיף ב

אם חל ערב פסח בשבת, יש אומרים שמתענים הבכורות ביום ה', ויש אומרים שאינם מתענים כלל. הגה: אבל יש לנהוג כסברא הראשונה. ונוהגין כשהאב בכור, האם מתענה תחת בנה הבכור כשעדיין קטן; ואם אין האב בכור, הוא מתענה בעד בנו עד שיגדל

בן איש חי

והבכורות מתענים ביום חמישי, על כן אם הבודק הוא בכור יטעום קודם הברכה פירות או מיני מזונות כדי שיבדוק בישוב הדעת ובנחת, ואחר הבדיקה יבטל החמץ כמ"ש בליל י"ד,

שו"ת אור לציון חלק ג פרק יב - דיני תענית בכורות
ג. שאלה. אם חל ערב פסח בשבת, כיצד ינהגו הבכורים לענין תענית בכורות תשובה. מעיקר הדין אין צריכים הבכורים מבני ספרד להתענות כלל באותה שנה. אולם למעשה ראוי להנהיג לערוך סיום מסכת ביום חמישי שלפני פסח, ושיבואו הבכורות לשמוע ולהשתתף בסעודת סיום מסכת. ומי שלא הצליח להשתתף בסיום מסכת, פטור מעיקר הדין מתענית באותה שנה. ובני אשכנז שלא השתתפו בסעודת סיום מסכת מתענים בשנה זו ביום חמישי.

שו"ת אור לציון חלק ג - הערות פרק יב - דיני תענית בכורות
ועל כן אין לבטל מנהג עריכת סיומי מסכת בשנה שחל בה ערב פסח בשבת. ורק מי שלא הצליח להשתתף בסיום מסכת, כגון שלא היה במקומו סיום מסכת, או שלא יכל לשמוע הסיום, אין צריך מעיקר הדין להתענות כלל.

Generally, the day of Erev Pesah is also observed as "Ta'anit Bechorim" – the Fast of the Firstborn. All firstborn males are required on this day to either fast or to absolve themselves of fasting by participating in a "Se'udat Misva" (meal involving a Misva), such as a Siyum (completion of a Talmudic tractate). When Erev Pesah occurs on Shabbat, of course, the fast cannot be held on Erev Pesah. Some communities observe Ta'anit Bechorim on Friday in such a case, whereas others – including our community – observe Ta'anit Bechorim on Thursday. (The Steipler Gaon reportedly observed Ta'anit Bechorim on both Thursday and Friday in this case.) Therefore, when Erev Pesach occurs on Shabbat, firstborns must make a point of participating in a Siyum on the previous Thursday in order to absolve themselves of the obligation to fast. Bedikat Hames (the search for Hames) normally takes place on the night before Erev Pesah.

III. Check and get rid of Hametz

סעיף א

י"ד שחל להיות בשבת, בודקין ליל שלשה עשר. ומבערים הכל לפני השבת,

טוב לבער בערב שבת קודם חצות, כדי שלא יבואו לטעות בשאר שנים לבער אחר חצות. וביום השבת, יבטלנו (טור).

בן איש חי שנה ראשונה פרשת צו - ערב פסח בשבת

א. בודקין בליל י"ג כפי ההלכות שכתבנו לעיל בבדיקה של ליל י"ד, והבכורות מתענים ביום חמישי, על כן אם הבודק הוא בכור יטעום קודם הברכה פירות או מיני מזונות כדי שיבדוק בשוב הדעת ובנחת, ואחר הבדיקה יבטל החמץ כמ"ש בליל י"ד, אבל ביטול של היום לא יבטל ביום ששי אלא יבטל ביום שבת, ויזהר שלא ישכחהו, אך ביעור חמץ יעשהו ביום ששי, שישרוף הפתיתים שאינו רוצה לאכלם ומשייר פת לצורך סעודת ליל שבת וסעודת שחרית דשבת, והביעור בערב שבת יעשהו קודם חצות כדרך שעושה בי"ד כשחל בחול כדי שלא יבואו לטעות בשאר שנים :

בדיקת חמץ

א. בודקים את החמץ עם ברכת על ביעור חמץ בליל י"ג בניסן, דהיינו יום חמישי בלילה לאור הנר, עם עשרה פתיתים כנהוג, ושורפים זאת למחרת (סימן תמ"ד ס"א בשו"ע). לא בדק בלילה יבדוק ביום שישי ביום לאור הנר עם ברכה (סימן תל"ה בשו"ע ובמשנ"ב שם סק"ד).

אם לא שרף את החמץ לפני תחילת שעה שישית (11:15 לערך), ישרפנו במהלך כל היום (סימן תמ"ד ס"ב בשו"ע).

When Erev Pesah falls on Shabbat, however, the Bedika is performed on Thursday night. One follows the same procedure for Bedikat Hames as in regular years, including the recitation of the Beracha. Bi'ur Hames (the burning of the Hames), which is normally performed on the morning of Erev Pesah, is, in a case where Erev Pesah falls on Shabbat, performed on Friday morning.

In such a situation, however, one omits the "Kal Hamira" declaration which is normally recited when burning the Hames, whereby one renounces ownership over any remaining Hames. Since one will still eat Hames on Friday and Shabbat morning, one cannot renounce his ownership over his Hames at this point. This declaration is therefore made only on Shabbat morning, after one has eaten all the Hames he plans to eat before Hames becomes forbidden.

IV. Bittul:

סעיף ו

אעפ"י שלא ישאר החמץ בבית אחר סעודת שחרית, צריך לבטל החמץ כדרך שהוא מבטל בשאר שנים.

טז. שאלה. בנוסח כל חמירא, האם יש לומר לבטיל ולהוי כעפרא דארעא, או לבטיל ולהוי הפקר כעפרא דארעא. תשובה. טוב שבשתי הפעמים הראשונות יאמר לבטיל ולהוי כעפרא דארעא, ובפעם השלישית יאמר לבטיל ולהוי הפקר כעפרא דארעא, מלבד בערב פסח שחל בשבת שטוב שלא יאמר בביטול שאומר בשבת בפירוש הפקר, אלא יכוין עליו בפעם השלישית. וטוב לומר בנוסח הביטול כל חמירא וחמיעא דאיכא ברשותי וכו', ועל כל פנים די אם אומר כל חמירא דאיכא ברשותי.

רבי יהודה אומר: אין ביעור חמץ אלא שריפה. וחכמים אומרים: אף מפרר וזורה לרוח או מטיל לים.

With regard to the manner of removal of leavened bread, **Rabbi Yehuda says: The removal of leavened bread is to be accomplished only through burning. And the Rabbis say:** Burning is not required, as one may **even crumble it and throw it into the wind or cast it into the sea.**

ב. שאלה. כיצד מקיימים ביעור חמץ בערב פסח שחל בשבת.

תשובה. שיירי הפת שלאחר סעודת שחרית של שבת, אין להשליכם לפח האשפה שבביתו, אלא יחתכם וישליכם לתוך האסלה שבשרותים. וכן יטאטא את מקום האוכל, וישליך הפירורים לאסלה. או שיכסה את החמץ עד מוצאי יום טוב וירחיקנו מילדים, ובמוצאי יום טוב ישרפנו, או שיזרוק את החמץ מחוץ לבית, ואם יראנו לאחר יום טוב ישרפנו. ואחר הביעור בשבת יאמר נוסח כל חמירא, וטוב שלא יזכיר בשבת בנוסח זה לשון הפקר, אלא יכוין עליו בלבד בפעם השלישית.

The remnants of the mouth after the Shabbat morning meal should not be thrown in the trash can in his house, but should be cut and thrown into the toilet in the bathroom. And will sweep the place of food, and throw the crumbs in the toilet. Either he will cover the chametz until the evening of Yom Tov and we will keep him away from children, and on the evening of Yom Tov we will burn, or he will throw the chametz outside the house, and if we see after Yom Tov we will burn. And after the annihilation on Shabbat he will say the wording of all Hamira, and it is better not to mention on Shabbat in this version, rather think it.

נוהגים שלא ללוש מצת מצוה בערב פסח עד אחר שש שעות שהוא זמן הקרבת קרבן פסח. ובי"ד שחל להיות בשבת, לשין בערב שבת אחר שש שעות.

לבוש אורח חיים סימן תנח

הילכך י"ד שחל להיות בשבת שאין יכולין ללוש בשבת ולאפות, שאין אפיית מצה דוחה שבת, גם במוצאי שבת אין לאפות: *הג"ה ואף על גב דחביבה מצוה בשעתה, והיינו משום: כדי להקדים לאכול מצה בליל פסח בתחלת זמנה דזריזים מקדימין למצות, ולפיכך לשין מערב שבת, מיהו גם בזה נוהגים שלא ללוש בערב שבת אלא אחר חצות כדי שלא יבואו לטעות בשאר השנים: *הג"ה וע"ל סימן תל"א סעיף א

משנה ברורה סימן תנח

משמע דאינו אלא מנהג והמנהג נסמך [א] משום דאיתקש אכילת מצה לקרבן פסח דכתיב וזבחת פסח לה' אלהיך וגו' שבעת ימים תאכל עליו מצות וגו' ואמרין כמו ששחיטת הפסח היה אחר שש כן עשיית מצות של מצוה אחר שש שעות אבל מעצם הדין הוכיחו הפוסקים דאין לחוש לזה דעיקר היקש נאמר לענין אכילת מצה בלילה הראשונה שיהא זהיר לאכול קודם חצות כמו הפסח שהוא נאכל עד חצות וכמבואר לקמן בסימן תע"ז אבל לא לענין עשיית המצה וע"כ בדיעבד אם אפה

המצה קודם שש [ב] ואפילו חודש או שני חדשים קודם פסח ועשאו לשם מצה כשר

עשיית מלאכה ביום שישי

ד. מותר לעשות מלאכה ביום שישי אחר חצות היום, לפי שאינו זמן הקרבת קורבן פסח, כי קורבן פסח לעולם זמנו בערב פסח אף כשחל בשבת. מיהו בהגיע זמן מנחה קטנה (16:30 לערך) אסור לעשות מלאכה וכמו בכל ערב שבת (הליכות מועד עמוד רע"ג).

תענית בכורות

ה. ערב פסח שחל להיות בשבת, נחלקו הראשונים האם צריכים להתענות ביום חמישי, או לפי שאינו אלא מנהג, כיון שנדחה ידחה. ולמעשה המנהג אצל בני ספרד ואשכנז לפטור עצמם בסיום מסכת. נקבות בכורות אינן צריכות לשמוע סיום מסכת או לאכול מסעודת הסיום. וכן אב עבור בנו הבכור הקטן (חזו"ע עמוד רנ"ד, הליכות מועד עמוד ער"ב).

אכילת חמץ בשבת מהחמץ המכור לגוי

ו. אין להשתמש בחמץ המכור לגוי במהלך השבת כגון ויסקי, משום שהמכירה נעשית במהלך השעה החמישית (11:00 לערך) ביום שישי ונכנסת לתוקפה סמוך לכניסת השבת, והרי זה גזול את הגוי. אלא כל חמץ שרוצה לאוכלו או לשתותו בשבת יניחנו עם החמץ שהשאיר לשבת, ויזרוק את מה שנשאר.